

920 Malo'a
78 BUDAPEST
1912.11.18.

244

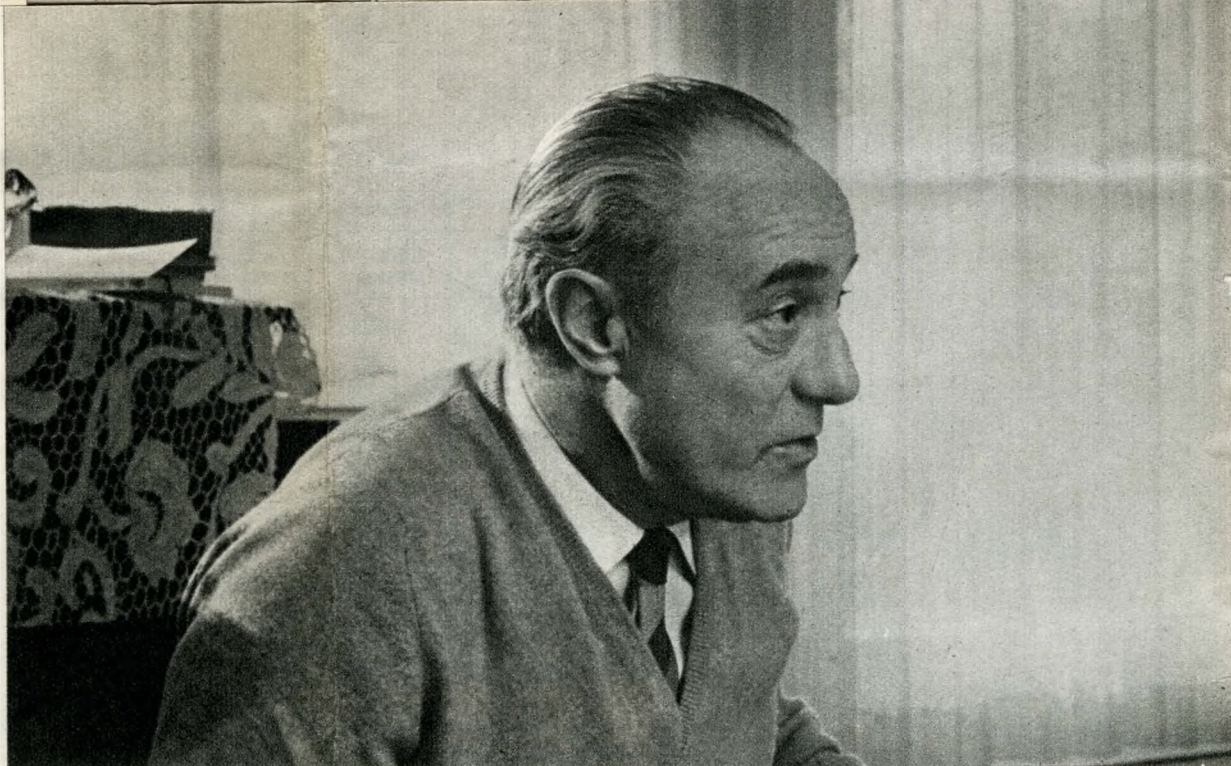
A tavalyi őszön jelentette meg a Zeneműkiadó Ferencsik János önvallomásait, igen gazdag fotómelléklettel. Az interjúkötetet Várnai Péter zeneesztéta, Ferencsik egykori tanítványa készítette. Ez a társszerzőség szinte szárnyát szegi minden további újságírói próbálkozásnak; ebben a könyvben — mely ajándékuul készült a mester 65. születése napjára — minden benne található, amit Ferencsikről tudni érdemes, amit tudni fontos.

Hogy mégis megkértük őt, szakítson időt erre a beszélgetésre, annak indoka e magas fővárosi kitüntetés elnyerése. Ferencsik János Budapest zenei életében kiemelkedő, mondhatni vezetőserepet tölt be.

— A Főváros Tanácsa egyre több figyelmet fordít a Művészeti Hetek előkészítésére, különösen annak zenei programjára. Ön milyen jelentőséget tulajdonít az őszi zenei ünnepeknek?

— Kettős jelentőséget. Az egyik szól befelé, nekünk, a mi számunkra. A másik kifelé irányul, illetőleg az idejövő, itt tartózkodó külföldieknek szól. Nekünk azért fontos, mert ez az alkalom tulajdonképpen olyan számadás-féle; minthogy Ünnepi Heteknek is mondható, ide gyűlik össze zenei életünk java termése. Új műveket mutatnak be, jelentős előadóművészeink szinte teljes számmal fellépnek, hallhatjuk legjobb zenekarainkat, az Operaház is már többször erre az időszakra produkálta valamelyik fiatal zeneszerzőnk új művét — Szokolay Hamletjét, Ránki Ember tragédiáját, Maros—Petrovics—Szokolay balett-estjét; legutóbb, Kodály-év lévén, a felújított Székelyfonót, azonkívül a Pomádé király új ruhájának átdolgozott, felújított előadását —; ilyen értelemben tehát erre az alkalomra összesítjük erőnket, láthatjuk, mit tudunk, és azt is megállapíthatjuk, milyen hiányokat kell pótolnunk.

— Másrészt: nem hogy lekiicsinyelni nem szabad a zenei hetek nemzetközi fontosságát, hanem inkább nagyonis tisztában kell lenni azzal a ténnyel, hogy az őszi szezon külföldi vendégei között igen sok a zeneértő. Épp az elmúlt őszön látogatott el hozzánk Arthur Goldberg, Kalifornia legrangosabb zenekritikusa. Ő (aki ottjártam óta személyes jó ismerősöm) a legnagyobb kaliforniai újságban, a Los Angeles Times-ban lelkes beszámolót tartott arról, amit itt hallott. Természetesen, nem ő az egyetlen külföldi, akinél ör-

Csigó László felvétele

PRO ARTE

vendetes módon jó visszhangra találtunk.

— Nem nehéz megjósolni, hogy ha továbbra is ilyen szerető gondoskodással ápolják a zenei ünnepek ügyét mindazok, akiket ez közelebből érint, akkor egyre növekvő nemzetközi hitele is lesz a zenei heteknek. Ez a hitel természetesen nem egy-két szezon alatt keletkezik, de a legjobb úton haladunk afelé, hogy a Művészeti Hetek a főváros életének egyik legjelentősebb tényezője, később majd tradíciója lehet. Ennek a tradíciónak most rakjuk le az alapjait.

— Ám a magyar zenei élet pezsgése és talán ezzel párhuzamosan kialakult szoros kapcsolata a nagyvilág zenei életével nem mai keletű. Ön szerint zenei életünk hírnevét mikortól számíthatjuk, pontosabban minek-kinek köszönhetjük?

— A magyar zene hitelét elsősorban három név alapozta meg a nagyvilágban: Dohnányi, Bartók és Kodály. De később már nem kizárólagosan ez a három név. Mert a közvetlenül utánuk következő generáció zeneszerző-nemzedéke, sőt most már a legfiatalabbak is egyre ismertebbek lesznek a nagyvilágban. Neveket csak azért nem említék, nehogy valakit véletlenül kifelejtsek. Mert hál'istennek, elég szép számmal vannak. Hozzájárul ehhez az elterjedettséghez, mégpedig igen hathatós módon, egyre fejlődő kottakiadásunk s hanglemeggyártásunk. A két intézmény, mely ezeknek a feladatoknak gondozója, biztosítja azt, hogy akár nyomtatásban, akár

hanglemezen, tulajdonképpen minden számottevő új komponistánk olvasható, illetőleg hallható. Ha még azt is hozzászámíthatjuk, hogy zenetudósaink nem egy könyve idegen nyelven is megjelenik, nyugodtan elmondhatjuk, hogy azt a kötelességünket a magyar zenei élettel szemben, amelyet Bartók és Kodály neve ránk ró, igen nagy mértékben igyekeznünk teljesíteni.

(Itt azért szót kell tennem, amit karmesterünk a beszélgetés során közbevetőleg megemlített: szűkös koncertterem-viszonyainkat. Az Erkel Színház: nem koncertterem. A Zeneakadémia 1200 személyt befogadó koncerttermét Budapest zeneszerető közönsége régen kinötte. Egy 2400—3000 személyes terem kellene építeni, sürgősen.)

— A Ferencsik-könyvben bukkanok rá egy előttem addig ismeretlen fotóra illetőleg adatra. Bartók búcsúestjén Ön dirigált. És a szövegben olvasom: „Akik a legnagyobb értéket képviselték számomra: Bartók és Kodály, az ő gyökerük is abba a zenébe nyúlik vissza, amiből én is kiindultam tanulmányaim elején.” Kodály több dedikációját közli a könyv — de Bartókkal való kapcsolatukra ott nem tért ki.

— Nem, mert személyes, illetőleg közelebbi emberi kapcsolatunk sajnos nem volt. Hogy búcsúhangversenyén én dirigáltam, azt valószínűleg a rendezőség döntötte el. S Bartók valószínűleg nem emelt ellene kifogást. Egyszer a Fából faragott királyfiból csináltam egy felújítást; akkor Bartók több próbán ott

ült, ellenőrzött. Ezt megelőzően, még az első próba előtt, az egész művet végigzongoráztam Bartók lakásán. Azt, hogy a zenéjét magaménak vallom, azt valószínűleg tudta rólam.

— Hogyan válhatott olyasvalaki karmesteri ideáljává, akit életében sohasem látott? Vallomásaiban olvastam, hogy Arthur Nikisch volt ez a karmester.

— Igaz, hogy nem láttam őt, de amit hallottam s olvastam róla, és amit megtudtam róla, az nagyon megkapott, és közel állt ahhoz, amit magamból szerettem volna vagy szeretnék kialakítani. A dirigálásnak ez a fajtája — például a redukált gesztusok, a bánásmód a zenekarral satöbbi —, ez volt az, amire csak azt mondhattam: persze! ezt én is így szeretném csinálni. Nikischnek a muzsikálása nem lehetett ideálom, mert a megmaradt lemezek csak nagyon halvány képet adnak róla. Főként sőt kizárólagosan az ő karmesteri attitűdjeit éreztem rokkonnak a magaméival.

— És elérte-e például az Állami Hangversenyzenekarral mindazt, amit mint karmester el akar érni?

— Úgy érzem, a zenekarral teljesen összenőttem, azt merném mondani, hogy úgy ismerjük egymást, mint a cinkostársak. Hogy elég csak egy jel, egy szó — és ők már tudják, mire gondoltam. Az a szabály ugyanis, hogy a karmesternek nem szabad sokat beszélnie, semmiképpen nem jelenti azt, hogy semmit sem szabad mondania.

A legtöbbször egy vagy két jól megtalált, jól odavilágító szó megteszi a maga hatását. Viszont nekem is elég egy mozdulat vagy egy szó ahhoz, hogy megtaláljam az ő kívánságukat.

— *Ilyesmire is sor kerül?*

— A zenekar nem alattvalóm. A zenekar: a partnerem. Ha van olyan viszony, amelyet „primus inter pares”-nek neveznek, akkor én igyekszem ilyen viszonyt kialakítani az együttes munkában. Természetesen, a világ is fejlődik, az emberek is fejlődnek, a zenekarok is (sőt még a karmesterek is). Számomra öröndetes dolog — ha egyáltalán szabad a magam fejlődéséről beszélni —, hogy az én fejlődésem két intézménnyel volt párhuzamos; ez a két intézmény az Operaház és az Állami Hangversenyzenekar. De még egy fontos álmomást kell megemlítenem közben: a Rádiózenekart, amelynek mai, újjászervezett formájában én voltam az alapító karmestere.

— *Ha már az örökös, a folyamatos fejlődésnél tartunk: a könyvben Ön azt mondja, „most már mindig csak azt keresem, hogy hol vagyok üresjáraton.” Beszélne erről egy kicsit bővebben?*

— Ezt tessék úgy érteni, hogy akár partitúrát olvasgatok, akár zongorázom, akár zenekari próbát tartok, ha rajtakapom magam azon, hogy az a muzsikálás (a partitúra-olvasás belső muzsikálás) tulajdonképpen nem mondot semmit, vagy észreveszem azt, hogy rutinból olvastam vagy játszottam át a művet, illetőleg annak valamelyik részét — következik a visszakozz. És újra megnézem, és újra elmuzsikálom ugyanazt önmagamban, és megpróbálom megtalálni részben a belső mondanivalót, részben az annak megfelelő kifejezést.

(*Később, amikor már búcsúzkodtunk, amikor már eltettem a jegyzetfüzetemet, fölengedett kissé professzoros szigora és megmutatta a könyvet, amely ott feküdt a zongorán: egy ógörög nyelvű Bibliát. A János passiót vezényli három nap múlva; s a Bibliában János evangéliuma megfelelő passzusánál a könyvjelző. Ógörög nyelven olvassa? Igen. Ezen a reggelen is görög tanáránál kezdte a napot... Az interjú-könyvet egy Montaigne-idézettel zárta. Úgy hiszem, az az idézet ide is illik, az „üresjárat” kiirtásához is hozzásegíti: „Ahogy az életem egyre rövidebb lesz, mind mélyebbé és teljesebbé kell tennem azt.”)*

— *Hadd idézzem még vallomásaiból az Ön rendkívül bátor, tehát szép szavait: „... vannak ember-*

társaim, én szeretem őket és ők szeretnek engem.” Honnan ez a bátorság, ez a biztonság?

— Azért mertem ezt a könyvben mondani, mert így van. Nem azt mondtam, hogy engem mindenki szeret, mert erről a legjobb tudomásom szerint szó sem lehet. De azt, hogy a zenekaroknak, általában a művészeknek, akikkel együtt dolgoztam és dolgozom, nagyrésze szeret, azt azzal tudom bizonyítani, hogy milyen szívesen muzsikálnak velem. Akinek van füle a muzsikáláshoz, az *hallhatja* ezt a szeretetet bármelyik hangversenyemen. Álszerénységet félretéve, azt is meg kell mondanom, hogy a külföldi zenekarok is mindig barátságosak voltak velem, mindig megtaláltuk az emberi és a zenei kontaktust, ami egy bizonyos bensőséges viszonyt biztosít karmester és zenekar között. Ha szabad még tovább nem-álszerénynek maradnom, akkor azt is megmondhatom, hogy a magyar közönség — szándékosan mondok magyart, mert többször járok vidékre is, de természetesen a budapestiek állanak a magyar közönség élén — olyan szeretettel fogad minden hangverseny elején, még mielőtt egy taktus elhangzott volna, hogy arról egyéb mondanivalóm nem lehet, mint hogy igen hálásan köszönöm.

A hangsúlyból érzem e legutolsó pont súlyát; most rajtam a sor, hogy hálásan megköszönjem a beszélgetést. Élményem marad most már a róla olvasott könyv, meg ez az egy óra, amíg mondanivalót jegyeztem — és később az a többórás János passió-próba, amelyet végighallgattam. És igenis hallani véltem a szeretetet, ahogy együtt muzsikáltak vele a zenekari tagok, a szólisták, a kórus (amely belépésekor meg is tapsolta). Hallottam azt is, ahogy egy figyelmeztető leállásnál így szólította meg a társaságot: „Kedveseim”... És muzsikálásában — vagy ahogyan gondterhelt arcán feltűnt a mosoly a kórus csendes-áhitatos, máskor zengőn erőteljes belépésekor — hallani és látni véltem azt a kifejezhetetlen többletet, melyet ezúttal talán éppen János evangéliumából merített a karmester... Ez a többlet nyilvánvalóan mindig más és más forrásból táplálkozik. De mindig elmélyült munkából, szüntelen tanulásból, a mű iránti művészi alázatból. S ahogy mindez átszűrődik az ő utánozhatatlan egyéniségén: így-valahogy jöhet létre az a muzsikálás, amit egyszerűen Ferencsik János művészetének nevezünk.

Kövendi Judit